

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

**РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра**

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Управління діяльністю банків на фінансовому ринку»

на тему: **ФОРМУВАННЯ ВАЛЮТНОЇ ПОЛІТИКИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ»**

Виконавець:

студентка 6 курсу ЦЗФН

Руденко Н. _____

Науковий керівник:

к.е.н., доц. Сергєєва О.С. _____

ОДЕСА - 2019 року

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Сучасні глобалізаційні процеси у світі приводять до того, що макро- економічну політику у різних країнах світу, у тому числі й Україні, варто розглядати в контексті світогосподарських зв'язків відкритої економіки. Висока частка експорту у ВВП України, істотна залежність від зовнішніх запозичень, прив'язка внутрішніх цін до курсу долара США та великі обсяги доларових кредитів впливають на вибір оптимальної валютної політики, яку проводить Національний банк України, що є доволі важливою проблемою. Постійне дослідження особливостей, методів, інструментів та форм реалізації валютної політики, зокрема у інших країнах світу, створює підґрунтя для формування теоретичних засад, аналізу можливостей застосування в умовах української економіки та зрештою вибору найефективніших напрямів формування та впровадження валютної політики з боку НБУ.

Зазначені проблеми стають дедалі актуальнішими за умов підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС, а їх вирішення є необхідним для забезпечення подальшої інтеграції національної економіки у глобальний економічний простір. Однією з умов успішності інтеграції економіки України у світове співтовариство є трансформація валютної політики та інструментів її реалізації, зокрема з боку Національного банку України.

Дослідженню проблем валютної політики присвячено достатньо велику кількість наукових робіт. Теоретико-методологічні основи валютної політики було закладено у роботах А. Деміргук-Канта, Р. Дорнбуша, М. Єршова, Б. Ейхенґріна, Л. Красавіної, П. Кругмана, Р.Манделла, М. Обстфельда, К. Рейнхарта, К. Рогоффа, П. Роуз, Н. Рубіні, Дж. Сакса, Дж. Френкеля. В українській економічній науці окремі питання формування та реалізації валютної політики Національного банку України в умовах ринкових перетворень досліджувалися у роботах Я. Белінської, О. Береславської, О. Боришкевич, А. Гальчинського, Ю. Гаркуши, М. Диби, О. Дзюблюка, Ю. Деркач, Л. Жердецької, Ф. Журавки, В. Коваленко, О. Колодізева, Л. Кузнецової, В. Міщенко, О. Петрика, Л. Примостки, М. Савлука, О. Сергєєвої, Л. Сисоєвої, В. Шумської, С. Шелудька та ін.

Надаючи належне доробку зокрема вітчизняних науковців, зауважимо, що сучасний стан розробки наукової проблеми характеризується суперечливими підходами до розуміння змісту валютної політики, її модифікації в умовах економічної інтеграції, що свідчить про необхідність продовження наукових пошуків. Актуальним залишається обґрунтування основних напрямів формування валютної політики НБУ, її та трансформація та адаптація до норм європейського економічного та валютного союзу.

Вагомість окреслених проблем та їх практична значимість зумовили вибір теми дипломної роботи, визначили її мету та завдання.

Метою роботи є дослідження особливостей формування валютної політики НБУ та надання рекомендацій щодо можливих напрямів її

трансформації.

Для досягнення поставленої мети були визначені наступні завдання:

- визначити сутність, цілі та зміст валютної політики центральних банків;
- дослідити методичні підходи до формування валютної політики центрального банку;
- визначити сутність інструментів реалізації валютної політики;
- визначити етапи еволюції вітчизняної валютної системи та розглянути особливості валютної політики НБУ на кожному з них;
- проаналізувати вплив окремих інструментів валютної політики НБУ на досягнення цілей монетарної політики;
- обґрунтувати пропозиції щодо вибору інструментів валютної політики, які найбільш узгоджуються із поточним станом розвитку країни;
- дослідити досвід провідних країн світу у формуванні та реалізації валютної політики в умовах фінансової нестабільності;
- запропонувати напрями трансформації валютної політики Національного банку України в умовах євро інтеграційного вектору розвитку національної економіки.

Об'єктом дослідження є процес формування валютної політики Національного банку України.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти формування та реалізації валютної політики Національного банку України.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано сукупність загальнонаукових та специфічних методів наукового пізнання, а саме: аналіз, синтез, наукова абстракція, порівняння та аналогія (при розгляді наукових підходів до визначення сутності, цілей та завдань валютної політики держави); структурно-функціональний метод (при аналізі елементів валютних систем); історико-логічний метод, статистичний аналіз та узагальнення (при систематизації періодів розвитку валютної політики України); методи порівняння, експертних оцінок, синтезу, індукції та дедукції (при дослідженні та систематизації критеріїв ефективності валютної політики держави), метод регресійного аналізу (при розрахунку достатності золотовалютних резервів НБУ).

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно - правові документи з питань грошово-кредитної та валютної політики, статистичні та аналітичні дані НБУ, Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України; аналітичні матеріали Європейського Центрального Банку, Міжнародного валютного фонду, Світового банку інших міжнародних фінансових організацій та центральних банків країн ЦСЄ; публікації зарубіжних та вітчизняних авторів з питань валютного регулювання, трансформації світової валютно-фінансової системи.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел

(71 найменувань) . Загальний обсяг роботи становить 89 сторінок. Основний зміст викладено на 86 сторінках. Робота містить 3 таблиць, 12 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретичні засади формування валютної політики» було досліджено, що валютна політика – це комплекс заходів, здійснюваних у сфері міжнародних валютних відносин як центральним банком, так й органами державного управління, що полягає у встановленні довгострокових орієнтирів, створенні науково-практичного забезпечення їх реалізації та корегуванні цих орієнтирів відповідно до результатів їх практичного досягнення. Під формуванням валютної політики Національного банку України розуміється комплекс дій центрального банку, спрямований на визначення загальних принципів, які формують умови здійснення міжнародних відносин, зокрема принципи курсоутворення, нагляду та регулювання валютних відносин, визначення довгострокових (стратегічних) цілей валютної політики, які б узгоджувались із загальноекономічними цілями розвитку держави та цілями грошово-кредитної політики НБУ; визначення інструментів реалізації обраних стратегічних цілей, які узагальнено складаються з адміністративних (нормативно-законодавча база) та економічних інструментів реалізації валютної політики. Реалізація валютної політики – це комплекс дій, спрямований на досягнення стратегічних цілей, визначених валютною політикою.

Складність поняття валютна політика потребує підпорядкування її формування певними науково-обґрунтованим принципам. Процес формування та реалізації валютної політики складається з 6 етапів. На першому етапі стратегічні цілі та завдання валютної політики НБУ мають бути узгодженими із принципами, цілями та завданнями державної валютної політики, на другому етапі має бути обрано та обґрунтовано теоретичні концепції, на яких базуватиметься валютна політика НБУ, на третьому етапі має бути здійснено вибір відповідних інструментів реалізації валютної політики. Наступні етапи передбачають реалізацію валютної політики.

Було проаналізовано інструменти валютної політики, здійснено їх класифікацію, досліджено механізм їх впливу на досягнення цілей валютної політики НБУ.

У другому розділі «Оцінка сучасних трендів у формуванні валютної політики Національного банку України» було проаналізовано етапи становлення вітчизняної валютної системи та роль Національного банку України на кожному з них. Визначено, що нині Україна знаходиться на 5-му етапі, який характеризується як етап реформування та трансформації валютної системи, метою якого є подолання наслідків фінансової кризи, створення умов для вільного руху капіталу, лібералізація валютного ринку та забезпечення стабільності національної грошової одиниці. Наведений аналіз

підтвердив тезу щодо провідної ролі Національного банку України у сфері реалізації валютної політики держави. Структурні реформи, запроваджені Національним банком протягом 2015-2019рр свідчать про послідовність дій центрального банку.

Аналіз впливу інструментів валютної політики на досягнення цілей грошово-кредитної політики свідчить, що протягом 2014-2015рр діяльність НБУ у сфері реалізації валютної політики була спрямована на підтримку стабільного курсу гривні на валютному ринку, оскільки цей чинник мав найбільший вплив на рівень інфляції в країні. Поступово НБУ відмовляється від адміністративних інструментів реалізації валютної політики на користь економічних. Найбільш впливовими інструментами впливу на валютний ринок залишаються валютні інтервенції НБУ.

Прогнозування валютного курсу сприяє визначенню основних орієнтирів та пріоритетів подальшого вдосконалення валютної політики НБУ. За допомогою моделі множинної регресії було проаналізовано характер впливу структурних чинників на курс національної валюти та розраховано прогнозний курс гривні до долару США на підставі даних за період 2003-2018рр. З'ясовано, що ревальвація національної валюти протягом 2019р. зумовлена чинниками, які не було включено до моделі, оскільки мають характер структурних змін. По-перше, це активне входження нерезидентів в український державний борг, та, по-друге, структурні зміни у вітчизняному експорті, що призвело до зростання пропозиції іноземної валюти на вітчизняному ринку.

У третьому розділі «Напрями трансформації валютної політики Національного банку України» було проаналізовано досвід країн пострадянського простору щодо формування та реалізації валютної політики. Визначено, що на поточний момент режим інфляційного таргетування є одним з найбільш популярних у світі. Світовий досвід свідчить, що не менш важливим елементом у реалізації валютної політики є вибір режиму валютних курсів, при цьому більшість країн віддає перевагу режиму плаваючих валютних курсів. На тлі світової фінансової кризи 2008р., завданням валютної політики центральних банків як розвинутих, так й країн, що розвиваються, є вирішення проблем нейтралізації впливу на валютні ринки зовнішніх шоків. Світова практика свідчить, що на сьогодні дієвішим інструментом залишаються інтервенції центральних банків на валютному ринку.

При визначенні напрямів удосконалення процесу формування та реалізації валютної політики НБУ, було визначено, що в умовах курсу країни на євроінтеграцію, одним із стратегічних завдань валютної політики має стати її інтеграція з валютною політикою країн, які входять до Європейського економічного і валютного союзу. Іншим напрямом удосконалення валютної політики має стати зменшення залежності економіки країни від долару США, за для чого варто запровадити комплекс мір по сприянню валютної диверсифікації структури заощаджень, заборгованості і поточних платежів (як державних, так і комерційних) для

мінімізації витрат від різноспрямованого руху курсів основних світових валют. Важливим напрямом трансформації валютної політики НБУ має стати диверсифікація структури міжнародних резервів за рахунок розширення переліку валют. Зокрема, до складу резервів варто включити юань, оскільки у цієї валюти є перспективи стати міжнародною.

ВИСНОВКИ

У роботі наведено теоретичні і методичні положення щодо формування та реалізації валютної політики Національного банку України та практичні рекомендації щодо її удосконалення.

За результатами магістерської роботи, зроблено наступні висновки:

1. На основі узагальнення наукових підходів до трактування поняття «валютна політика» запропоновано розглядати її як комплекс заходів, здійснюваних у сфері міжнародних валютних відносин як центральним банком, так й органами державного управління, що полягає у встановленні довгострокових орієнтирів, створенні науково-практичного забезпечення їх реалізації та корегуванні цих орієнтирів відповідно до результатів їх практичного досягнення.

2. Визначено, що формування валютної політики Національного банку України – це комплекс дій центрального банку, спрямований на визначення загальних принципів, які формують умови здійснення міжнародних відносин, зокрема принципи курсоутворення, нагляду та регулювання валютних відносин, визначення довгострокових (стратегічних) цілей валютної політики, які б узгоджувались із загальноекономічними цілями розвитку держави та цілями грошово-кредитної політики НБУ; визначення інструментів реалізації обраних стратегічних цілей, які узагальнено складаються з адміністративних (нормативно-законодавча база) та економічних інструментів реалізації валютної політики. Реалізація валютної політики – це комплекс дій, спрямований на досягнення стратегічних цілей, визначених валютною політикою.

3. Запропоновано розглядати процес формування та реалізації валютної політики НБУ як такий, що складається з 6 етапів, з яких перші три, а саме етапи узгодження із загальними принципами державної валютної та грошово-кредитної політиками, обґрунтування теоретичних концепцій, на яких базується валютна політика, та вибір інструментів її реалізації відносяться до процесу формування валютної політики, тоді як на наступних етапах здійснюється її реалізація.

4. Визначено, що інструменти валютної політики — це прийоми, важелі, методи, які використовуються для впливу на валютні відносини суб'єктів ринку з метою реалізації завдань валютної політики НБУ. До основних інструментів валютної політики відносять дисконтну політику, девізну політику, вибір режиму (системи) валютного курсоутворення, управління державними валютними фондами, зовнішніми державними запозиченнями, валютне регулювання та контроль.

5. Ретроспективний огляд надав змогу виокремити п'ять етапів у становленні та розвитку валютної системи України, а аналіз особливостей діяльності НБУ на кожному з них дозволив дійти висновків про провідну роль НБУ у зазначених процесах. Нині Україна знаходиться на етапі реформування та трансформації валютної системи, метою якого є подолання наслідків фінансової кризи, створення умов для вільного руху капіталу, лібералізація валютного ринку та забезпечення стабільності національної грошової одиниці.

6. Доведено, що чинником досягнення стратегічних цілей монетарної політики НБУ – підтримка цінової стабільності, сприяння фінансовій стабільності та додержання стійких темпів економічного зростання – є стабільність курсу національної валюти. Аналіз інструментів, що використовують Національним банком, свідчить, що валютні інтервенції НБУ залишаються одним з найвпливовіших інструментів валютної політики.

7. Запропоновано модель прогнозного розрахунку курсу гривні до долару США та з'ясовано, що ревальвація гривні протягом 2019р. зумовлена появою нових чинників, які є наслідками структурних змін в економіці України, а саме збільшення обсягів експорту, появі нових статей експорту, зокрема зростання експорту сегменту ІТ- технологій, зростання іноземних інвестицій на ринку внутрішніх державних позичок тощо. Разом з тим, наявність суб'єктивних чинників, які мають непрогнозований характер, створюють потенційні загрози для валютного ринку країни.

8. Проаналізовано досвід країн пострадянського простору щодо формування та реалізації валютної політики та визначено, що режим інфляційного таргетування є одним з найбільш популярних у світі. Важливим елементом у реалізації валютної політики є вибір режиму валютних курсів, при цьому більшість країн віддає перевагу режиму плаваючих валютних курсів. Внаслідок світової фінансової кризи 2008р., завданням валютної політики центральних банків як розвинутих, так й країн, що розвиваються, поступово стає вирішення проблем нейтралізації впливу на валютні ринки зовнішніх шоків.

9. Серед напрямів удосконалення та трансформації валютної політики НБУ запропонована активізація інтеграції валютної політики НБУ із валютною політикою країн, які входять до Європейського економічного і валютного союзу. Доведено, що підвищенню валютної безпеки держави сприятиме зменшення залежності економіки країни від долару США, для чого запропоновано розробити комплекс мір по сприянню валютної диверсифікації структури заощаджень, заборгованості і поточних платежів (як державних, так і комерційних), зокрема для мінімізації витрат від різноспрямованого руху курсів основних світових валют. Важливим напрямом трансформації валютної політики НБУ має стати диверсифікація структури міжнародних резервів за рахунок розширення переліку валют, що в нього входять. Зокрема, до складу резервів варто включити юань, оскільки у цієї валюти є перспективи стати міжнародною.

АНОТАЦІЯ

Руденко Н. «Формування валютної політики Національного банку України»

кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «072 Фінанси, банківська справа та страхування» за магістерською програмою «Управління діяльністю банків на фінансовому ринку»,
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2019 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є процес формування валютної політики Національного банку України.

У роботі розглядаються теоретичні засади формування валютної політики НБУ, зокрема її сутності, цілей та змісту, етапів формування та реалізації, обґрунтовується вибір інструментів валютної політики, напрямів трансформації валютної політики НБУ.

Проаналізовано сучасні тренди у реалізації валютної політики НБУ, особливості її поточного стану, здійснено оцінку впливу інструментів валютної політики на досягнення цілей монетарної політики.

Запропоновано напрями удосконалення та трансформації валютної політики НБУ з урахуванням світового досвіду.

Ключові слова: монетарна політика, валютна політика, інструменти валютної політики.

ANNOTATION

Rudenko N. «Formation of the monetary policy of the National Bank of Ukraine»

Qualifying work on obtaining a master's degree in the specialty
« 072 Finance, Banking and Insurance»
(code and name of the specialty)

under the master's program «Management of the activity of banks in the financial market».
(title of master program)

Odessa National Economics University. Odessa, 2019.

Graduate work consists of 3 sections. . The object of the research is the process of forming the monetary policy of the National Bank of Ukraine.

The paper discusses the theoretical principles of NBU monetary policy formation, in particular its essence, goals and content, stages of formation and implementation, substantiates the choice of monetary policy instruments, directions of NBU monetary policy transformation.

The modern trends in the implementation of the NBU's monetary policy are analyzed, the features of its current state, the impact of monetary policy instruments on the achievement of monetary policy goals are evaluated.

The directions of improvement and transformation of the NBU's monetary policy are offered in the light of world experience.

Keywords: monetary policy, foreign currency exchange policy, instruments of monetary policy.